

SANDRA: Jag heter Sandra Brömster och arbetar med värdegrundsfrågor på Skolverket. I den här ljudfilen kommer jag ge exempel på hur man kan arbeta normkritiskt, vilket kan vara ett sätt att integrera värdegrundsarbetet i skolans dagliga verksamhet. Ett normkritiskt perspektiv går ut på att synliggöra och ifrågasätta begränsande normer. Det kan vara viktigt eftersom diskriminering och kränkningar ofta är knuta till normer kring exempelvis sexuell läggning, kön, funktionalitet eller etnicitet. Ett normkritiskt perspektiv gör dessutom att fler elever kan känna sig inkluderade. Så hur gör man då? Det finns olika delar i att arbeta normkritiskt. En del är att se på skolans verksamhet utifrån ett normkritiskt perspektiv. Då behöver man först synliggöra normerna som finns i verksamheten. Det kan göras genom att kartlägga verksamhetens olika delar. Man kan titta på verksamheten utifrån exempelvis diskrimineringsgrunden kön. Vad gör eleverna på rasten? Går det att se något mönster i vad eleverna utifrån kön väljer att göra? Vad har vi för böcker i skolbiblioteket? Vad förmedlar de för normer kring kön? När man har synliggjort vilka normer som finns i verksamheten kan man fundera över vilka normer som kan vara begränsande. Nästa steg är att ifrågasätta. Varför ser det ut så här egentligen? Här är det viktigt att inte förutsätta något och utgå från egna föreställningar utan i stället vara öppen och nyfiken. För att ta reda på orsaker kan man använda till exempel enkäter eller göra intervjuer med eleverna. Slutligen kommer man till steget med förändring. Nu när vi vet hur det ser ut och orsakerna till varför, vilka åtgärder behöver vi då sätta in för att förändra? Här kan förstås även eleverna vara delaktiga i arbetet. En annan del när man arbetar normkritiskt är att tänka på hur man bemöter eleverna. Här kan det vara viktigt att fundera över sina egna normer. Vilka normer bär jag med mig och hur påverkar det mitt bemötande av eleverna? Pratar jag exempelvis om mamma och pappa, vilken norm förmedlar jag då? Benämner jag eleverna som pojkar och flickor? Vilka elever risker jag att missa då? En tredje del är

undervisningen. Vilka personer synliggör jag genom min undervisning? Vilka normer förmedlar jag? Här kan man utgå från ett normkritiskt perspektiv i val av exempelvis litteratur, filmer, undervisningsexempel eller bilder. Man kan tänka utifrån diskrimineringsgrunderna och även utifrån begränsande normer som exempelvis normer kring klass eller kroppsnormer. Om personer som bryter mot normer lyfts in som ett naturligt inslag i undervisningen kan det bidra till att fler elever känner sig inkluderade. Det går också att i undervisningen belysa begränsande normer tillsammans med eleverna. Vad upplever eleverna för möjlighet och begränsningar utifrån exempelvis kön? Hur gestaltas kvinnor och män i reklam? Vilka normer kring funktionalitet, klass, etnicitet och kön förmedlas i filmer och böcker vi har sett och läst tillsammans? Vilka normer förmedlas i läromedlet vi använder? I diskussioner om normer med eleverna är det viktigt att inte enbart synliggöra normerna. Om diskussionen stannar vid vilka normer som finns, för exempelvis pojkar respektive flickor, så riskerar den att befästa könsnormerna. För att arbeta normskritiskt behöver normerna efter att de har blivit synliggjorda ifrågasättas och utmanas.